

11. Цивільний кодекс України. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 28.11.2018).

12. Цивільний процесуальний кодекс України. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/print> (дата звернення: 28.11.2018).

13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011) (дата звернення: 28.11.2018).

#### **Shabalin A. On protecting the rights of authors in the economic judicial procession**

*In this article explores with issues related to the protection of intellectual property rights in economic legal proceedings, in particular the protection of certain economic rights (property) of subjects of intellectual property rights. Attention is paid to the possibility of collecting royalties (royalties) in the order of ordering proceedings. The issues of jurisdiction of this category of cases have been analyzed, issues of exemption from payment of judicial collection of applicants-authors (creators) have been considered. It is specified about the necessity of the legislative clarification of the possibility of addressing the physical person of the author who is not an individual entrepreneur in the order of ordering proceedings in the economic process. Based on this, the relevant legislative innovations in the Economic Procedural Cod of the Ukraine and the Law of Ukraine «On Court Fee» are proposed.*

**Keywords.** court order, decree production, royalties, copyright royalties, royalty, economic justice, payment of the author's reward.

### **ПІДСТАВИ АПЕЛЯЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ СУДУ ОСОБАМИ, ЯКІ НЕ БРАЛИ УЧАСТІ У СПРАВІ**

<https://doi.org/10.32849/2409-9201.2019.19.25>

**Штефан О. О.,**

*доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу юрисдикційних форм правового захисту суб'єктів приватного права, судоустрою та судочинства НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

*У статті розкриваються характерні особливості та проблеми апеляційного оскарження судових рішень суду першої інстанції особами, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки через призму порівняльно-правового аналізу практики Європейського суду з прав людини та положень цивільного процесуального законодавства України.*

**Ключові слова:** цивільне судочинство, апеляційне оскарження, особи, які не брали участі у справі, процесуальні строки, судова помилка.

У судовій практиці є випадки коли ухвалене судом рішення стосується не лише прав, свобод, інтересів чи обов'язків учасників справи, а й осіб, які не брали участі у справі, але суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки.

Згідно зі ст. 13 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. У ст. 129 Конституції України закріплено основні засади судочинства. Ці засади є конституційними гарантіями права на судовий захист. Згідно з п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України однією з основних засад судочинства в Україні є забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення. Конституційний Суд України у своєму рішенні від 27 січня 2010 р. № 3-рп/2010 визнав право на апеляційне оскарження судових рішень у контексті положень ч. 1, 2 ст. 55, п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України як складову права кожного на звернення до суду й зазначив, що апеляційне оскарження судового рішення можливе в усіх випадках, крім тих, коли закон містить заборону на таке оскарження [4]. Своєю чергою, ч. 1 ст. 4 ЦПК України визначає, що кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів.

Питання апеляційного оскарження судових рішень було предметом досліджень у науці цивільного процесуального права таких учених, як: М. М. Бородін, П. О. Гвоздик, Л. Є. Гузь, К. В. Гусаров, Ю. В. Даниляк, О. В. Дем'янова, В. В. Комаров, В. А. Кройтор, Д. Д. Луспеник, Р. М. Мінченко, О. М. Трач, Є. А. Чернушенко, П. І. Шевчук та інші. Водночас поза увагою дослідників залишилися питання

підстав апеляційного оскарження рішень суду першої інстанції та порядку поновлення процесуальних строків у разі подання скарг особами, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки через призму порівняльно-правового аналізу практики Європейського суду з прав людини та положень цивільного процесуального законодавства України.

Згідно із ч. 12 ст. 272 ЦПК України особа, яка не брала участі у справі, але щодо якої суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, може отримати в суді, який розглядав справу як суд першої інстанції, копію рішення, що є в матеріалах цієї справи, ухваленого судом будь-якої інстанції. Своєю чергою, відповідно до ч. 1 ст. 17 ЦПК України особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення. Це положення закону кореспондується із ч. 1 ст. 352 ЦПК України – особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково.

Наведене надає можливість зробити висновок, що надане право особам, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, є гарантією щодо реалізації принципу доступності до суду у розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

У цивільній процесуальній доктрині неодноразово висловлювалась думка про відсутність нормативних підстав для відмови в прийнятті апеляційної скарги [1, с. 97]. Водночас, звертаючись до судової практики, можна констатувати, що вона є неоднозначною у питанні прийняття чи відмови у прийнятті апеляційної скарги осіб, які не брали участі у справі.

Наприклад, у справі № 2/164-35/246 Верховний Суд України висловив свою позицію стосовно того, в яких випадках рішення суду стосується прав та обов'язків особи, не залученої до участі у справі: судове рішення, оскаржуване незалученою особою, стосується її прав та обов'язків, якщо судом розглянуто й вирішено спір про право у правовідносинах, учасником яких на момент розгляду справи та прийняття рішення господарським судом першої інстанції є скажник, або містить судження про права та обов'язки цієї особи у відповідних правовідносинах. Крім того, в мотивувальній частині рішення мають міститись висновки суду про права та обов'язки цієї особи або у резолютивній частині рішення повинно бути вказано про права та обов'язки таких осіб. У такому випадку рішення порушує не лише матеріальні права осіб, не залучених до участі у справі, а і їх процесуальні права, що впливають з положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема, – права на справедливий судовий розгляд при визначенні її цивільних прав і обов'язків. Будь-який інший правовий зв'язок між скажником і сторонами спору не може братись до уваги [2].

У наведеній постанові чітко встановлюються підстави апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції особами, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки.

Натомість у справі № 18/63-07 Верховний Суд України у своїй постанові від 15.01.2008 р. зазначив, що, повертаючи апеляційну скаргу особи, яка не брала участі у справі, суд обмежив суб'єкта оскарження у здійсненні права, передбаченого п. 8 ч. 129 Конституції України [3]. Таким чином, у даному випадку позиція Верховного Суду України збігається з підходом процесуальної доктрини щодо апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції особами, які не брали участі у справі.

Для того, щоб визначитись із правильністю тієї чи іншої позиції, слід звернутися до нормативних положень ЦПК України та практики Європейського суду з прав людини.

Згідно зі ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV, в якій зазначено, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях, здійснюючи тлумачення положень Конвенції, неодноразово вказував, що право на доступ до правосуддя не має абсолютного характеру та може бути обмежене: держави мають право установлювати обмеження на потенційних учасників судових розглядів, але ці обмеження повинні переслідувати законну мету, бути співрозмірними й не настільки великими, щоб спотворити саму сутність права (*Ashingdane v. the United Kingdom*) [6].

Саме тому окрім наділення осіб, які не брали участі у справі, правом оскаржити рішення суду першої інстанції повністю або частково, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, ЦПК України містить й інші норми. Так, ч. 1 ст. 54 ЦПК України зазначено, що якщо в результаті ухвалення судового рішення сторона може набути право стосовно третьої особи або третя особа може пред'явити вимоги до сторони, така сторона зобов'язана сповістити цю особу про відкриття провадження у справі і подати до суду заяву про залучення її до участі у справі як третю особу, яка не заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору. У разі якщо такий обов'язок не виконується, особа, яка не була залучена до участі у справі, може подати скаргу на судові рішення, дія якого, наприклад, закінчилася (вичерпана) або подати клопотання (заяву) для вирішення питання, яке вже вирішене судом. У такому випадку суд може визнати такі дії як зловживання процесуальними правами у розумінні ст. 44 ЦПК України. Процесуально-правовими наслідками визнання судом дій як

зловживання процесуальним правом є залишення судом без розгляду або повернення скарги, заяви, клопотання (ч. 3 ст. 44 ЦПК України).

Реалізація права осіб, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки оскаржувати рішення суду першої інстанції повністю або частково, певною мірою обмежується принципом остаточності судового рішення.

Звертаючись до практики Європейського суду з прав людини, можна дійти висновку, що у своїх рішеннях Суд неодноразово вказував, що одним з основоположних аспектів верховенства права є принцип правової визначеності, який передбачає дотримання принципу *res judicata*, тобто принципу остаточності рішення, згідно з яким жодна зі сторін не має права домагатися перегляду остаточного і обов'язкового рішення лише з метою повторного слухання справи і постановлення нового рішення. Відхід від цього принципу можливий лише тоді, коли він зумовлений особливими і непереборними обставинами. Під такими обставинами, виходячи з п. 46 Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Устименко проти України» від 29.10.2015 р. за заявою № 32053/13 [7], п. 51, 52 Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Рябих проти Росії» від 03.12.2003 р. за заявою № 52854/99 [8], п. 31 Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Марушин проти Росії» від 13.09.2016 р. за заявою № 71453/16, п. 61 Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Brumăreanu v. Romania» від 28.10.1999 р. за заявою № 28342/95 [10], слід розуміти порушення фундаментальних прав людини і громадянина.

Водночас відповідно до п. 38 Рішення Європейський суд з прав людини по справі «Сутяжник против России» від 23.07.2009 р. [15] потребою апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції особою, яка не брала участі у справі, може бути й необхідність виправлення значної судової помилки, яка має фундаментальне значення для судової системи.

Наведене викликає потребу з'ясувати, що слід розуміти під «значною судовою помилкою», що має «фундаментальне значення для судової системи». Ця правова конструкція не має нормативного визначення, проте тлумачаться у правовій доктрині.

Згідно зі ст. 2 ЦПК України завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Своєю чергою, судові рішення має ґрунтуватись на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим (ч. 1 ст. 263 ЦПК України). Рішення суду повинно відповідати вимогам, які закріплені у ст. 263 – 265 ЦПК України.

У цивільній процесуальній доктрині сталим є розуміння судової помилки як неправильність у діях і висновках суду, що призводить до неправильного застосування норм матеріального і процесуального права. Водночас судова помилка за своєю суттю відрізняється та не отожднюється із опісками та арифметичними помилками, які є механічними та підлягають виправленню в порядку, передбаченому ст. 269 ЦПК України.

Постановою Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про судову практику розгляду цивільних справ у касаційному порядку» від 14 червня 2012 року № 10 надається узагальнене розуміння вказаним категоріям. Так, неправильне застосування норм матеріального права означає, що застосовано закон, який не поширюється на ці правовідносини, або не застосовано закон, який підлягає застосуванню, або суд неправильно витлумачив закон.

Судова помилка підриває основні засади (принципи) судочинства (ч. 3 ст. 2 ЦПК України), а судові рішення, що ухвалюється і містить таку помилку, порушує засади верховенства права, є незаконним та необґрунтованим, а відтак має фундаментальне значення для судової системи.

У п. 3 Рішення Конституційного Суду України від 09 липня 1998 року (справа про тлумачення терміна «законодавство») говориться, що термін «законодавство» досить широко використовується у правовій системі в основному в значенні як сукупності законів і інших нормативно-правових актів, які регламентують ту або іншу сферу суспільних відносин і є джерелами певної галузі права [5].

Закон – це нормативно-правовий акт, що приймається в особливому порядку органом законодавчої влади або референдумом, має вищу юридичну чинність і регулює найбільш важливі суспільні відносини.

Своєю чергою, нормативно-правовий акт – це офіційний акт-документ компетентних суб'єктів правотворчості, який містить норми права, що забезпечуються державою. Він є однією з форм існування та вираження норм права.

При вирішенні питання чи належить нормативний документ до нормативно-правових актів також слід керуватися Положенням «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 р. № 731, в п. 5 якого наводиться перелік, які нормативні документи не подаються на державну реєстрацію, а відтак й не належать до нормативно-правових актів.

При з'ясуванні порядку та строків апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції особами, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки, слід керуватися положеннями ЦПК України.

Так, згідно з ч. 1 ст. 354 ЦПК України апеляційна скарга на рішення суду подається протягом тридцяти днів з дня його проголошення. Якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини судового рішення або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення. Водночас відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 358 ЦПК України незалежно від поважності причин пропуску строку на апеляційне оскарження суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у разі, якщо апеляційна скарга подана після спливу одного року з дня складення повного тексту судового рішення, крім випадку подання апеляційної скарги особою, не повідомленою про розгляд справи або не залученою до участі в ній, якщо суд ухвалив рішення про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки.

Тобто особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки, належать до суб'єктів апеляційного оскарження. При цьому осіб, які брали участь у справі, але не були присутні у судовому засіданні під час проголошення судового рішення, слід відрізнити від осіб, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки, а відтак і початок перебігу та підстави щодо оскарження рішення суду першої інстанції такими особами буде різний.

На звернення особи, яка має право на апеляційне оскарження судового рішення, з клопотанням про поновлення строку на апеляційне оскарження певного строку не встановлено. Таке клопотання подається разом з апеляційною скаргою через суд першої інстанції. У ньому мають бути зазначені причини пропущення строку на апеляційне оскарження та докази, що підтверджують наявність поважних причин його пропуску. Наявність ухвали про залишення апеляційної скарги без розгляду з підстав пропуску строку на оскарження за відсутності клопотання про поновлення строку не перешкоджає розгляду згодом поданої заяви про поновлення пропущеного строку (абз. 2 п. 6 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку» від 24.10.2008 р. № 12).

У ч. 3 ст. 357 ЦПК України передбачено, що заява про апеляційне оскарження чи апеляційна скарга, подані після закінчення строків, встановлених ст. 354 ЦПК України, залишаються без руху, якщо апеляційний суд за заявою особи, яка їх подала, не знайде підстав для поновлення строку, про що постановляється ухвала.

Аналіз процесуального законодавства надає можливість дійти висновку, що максимальний строк поновлення права на подання відповідних заяв не встановлено. Залежно від різних об'єктивних причин він може бути різним. Окрім того, коли особа, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про її права та обов'язки, строк апеляційного оскарження має рахуватися з моменту, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про таке порушення. Такий висновок безпосередньо випливає із положень ЦК України, а саме, ч. 1 ст. 262 ЦК України, відповідно до якої перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила. Таким чином, законодавець запровадив альтернативний принцип для визначення початку перебігу позовної давності, цей перебіг починається: 1) або з дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права, 2) або коли особа довідалася або могла довідатися про особу, яка порушила її право. Відповідно до ст. 256 ЦК України позовна давність — це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу. Отже, початок перебігу позовної давності — це фактично момент виникнення в особи права на судовий позов.

Таким чином, якщо рішення у справі підлягає виконанню протягом трьох років, то можна, априорі, припустити, що відповідна скарга може бути подана навіть протягом трьох років. Проте особа має повідомити причини, через які вона не знала і не могла знати про ухвалене щодо її прав рішення суду. Тоді має застосовуватися звичайний спосіб відліку часу за аналогією зі строком позовної давності, тобто з моменту, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав.

Системний аналіз законодавства надає можливість зробити висновок, що коли йдеться про апеляційне оскарження особою, яка не брала участі у справі, якщо ухвалене у цій справі судове рішення безпосередньо стосується її прав та обов'язків то впродовж трьох років така особа може звернутися до суду для ознайомлення із відповідним рішенням суду. Без ознайомлення із відповідним рішенням особа, яка не брала участі у справі, не може бути впевненою, чи суд вирішив питання про її права та обов'язки, а також скласти апеляційну скаргу.

Згідно зі ст. 9 Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 р. № 3262-IV особа, яка не брала участі у справі, якщо ухвалене у цій справі судове рішення безпосередньо стосується її прав, свобод, інтересів чи обов'язків, має право на:

- 1) ознайомлення із судовим рішенням у приміщенні суду;
- 2) виготовлення копії судового рішення за допомогою власних технічних засобів;
- 3) виготовлення копії судового рішення апаратом суду.

Оформлення процесуальних документів та порядок їх видачі особам визначається Інструкцією з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді

України з розгляду цивільних і кримінальних справ, затвердженою наказом Державної судової адміністрації України від 17 грудня 2013 року м. Київ № 173.

Відповідно до п. 13.1. розд. 13 Інструкції «Порядок видачі (надсилання) справ (матеріалів кримінального провадження) для ознайомлення та копій судових документів» справи видаються для ознайомлення учасникам цивільного процесу, а також особам, які не брали участі в справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки. Факт ознайомлення із матеріалами справи фіксується працівником апарату суду в журналі видачі судових справ шляхом вчинення запису про те, хто і коли ознайомлювався зі справою.

Виходячи з аналізу прецедентної практики Європейського суду з прав людини щодо застосування п. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод в аспекті «права на суд», системного тлумачення ст. 256, 261 ЦК України та ст. 175, 185 ЦПК України, можна дійти висновку, що початок перебігу позовної давності слід обчислювати від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про обидві обставини: і про порушення свого права, і про особу, яка його порушила. Ці обставини можуть стати відомі позивачу одночасно. Якщо ж ні, то початок перебігу позовної давності слід обчислювати від дня, коли заінтересована особа довідалася або могла довідатися про особу порушника. Щодо першої обставини, то вона завжди є обов'язковою, адже без порушення права у особи не виникає і права на звернення до суду з метою його судового захисту. Наявність у особи відомостей лише про одну з цих обставин — як правило, це обізнаність про сам факт порушення його права — не призводить до початку перебігу позовної давності.

Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово вказував, що строк на оскарження рішення не є безмежним, особливо коли йдеться про значний проміжок часу. Так, Європейський суд з прав людини у рішенні по справі «Пономарьов проти України» від 03.04.2008 р. вказав, що строк на оскарження був продовжений по завершенню значного періоду часу не для усунення серйозних судових помилок, а лише з метою повторного розгляду та ухвалення нового рішення, чим було порушено принцип юридичної визначеності та «право на суд» заявника, гарантоване п. 1 ст. 6 Конвенції (п. 41, 42) [11].

У подальшому у рішенні по справі «Безрукови проти Росії» від 10.05.2012 р. Європейський Суд зазначив, що хоча продовження строку оскарження і проводиться на розсуд національних судів, останні, на думку Суду, повинні визначити, чи виправдовують підстави для подібного продовження втручання у принцип *res judicata*, особливо коли національне законодавство не обмежує межі розсуду суду ні в тривалості, ні в підставах для визначеності нових тимчасових строків (п. 34) [12].

Європейський Суд також неодноразово відзначав, що відступи від принципу правової визначеності виправдані лише у випадках необхідності під час обставин істотного і непереборного характеру (п. 93 Рішення Європейський суд з прав людини по справі «Салов проти України» від 06.09.2005 р., п. 45 Рішення Європейський суд з прав людини по справі «Кравченко проти Російської Федерації» від 02.04.2009 р.) [13; 14]. Зокрема, відступ від принципу правової визначеності допустимий не в інтересах правового пуризму, а з метою виправлення «помилки», що має фундаментальне значення для судової системи (п. 38 Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Сутяжник проти Російської Федерації» від 23.07.2009 р.) [15].

Наведене надає можливість зробити висновок, що підставами для поновлення строку для подання заяви чи апеляційної скарги є причини, які не залежать від волі заінтересованих осіб, а метою виправлення «помилки», що має фундаментальне значення для судової системи. Якщо ж поновлення строків для апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції здійснюється виключно з метою повторного розгляду та ухвалення нового рішення, відбувається порушення принципу юридичної визначеності та «право на суд» у розумінні п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р.

Підсумовуючи викладені міркування щодо підстав апеляційного оскарження рішень суду першої інстанції та порядку поновлення процесуальних строків у разі подання скарг особами, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки через призму порівняльно-правового аналізу практики Європейського суду з прав людини та положень цивільного процесуального законодавства України, можна зробити такі висновки:

1. Особа, що не була учасником справи, має право на оскарження судового рішення з підстав порушення фундаментальних прав.

2. Реалізація особами, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, права оскаржити рішення суду першої інстанції повністю або частково (ч. 1 ст. 17, ч. 12 ст. 272, ч. 1 ст. 352 ЦПК України) не повинна мати ознак зловживання процесуальним правом (ст. 44 ЦПК України) та порушувати принцип остаточності судового рішення.

3. Виходячи з аналізу прецедентної практики Європейського суду з прав людини щодо застосування п. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р., підставами для поновлення строку для подання заяви чи апеляційної скарги є причини, які не залежать від волі заінтересованих осіб, а метою виправлення «помилки», що має фундаментальне значення для судової системи. Якщо ж поновлення строків для апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції здійснюється виключно з метою повторного розгляду та ухвалення нового

рішення, відбувається порушення принципу юридичної визначеності та «право на суд» у розумінні п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р.

4. Перебіг строку на подачу апеляційної скарги, закріплений ч. 6 ст. 268 ЦПК України для осіб, які не брали участі в справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки, починається з наступного дня від дати фіксації в журналі видачі судових справ про ознайомлення особи зі справою та становить десять днів. Виходячи з аналізу прецедентної практики Європейського суду з прав людини щодо застосування п. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р., підставами для поновлення строку для подання заяви чи апеляційної скарги є причини, які не залежать від волі заінтересованих осіб, а метою виправлення «помилки», що має фундаментальне значення для судової системи. Якщо ж поновлення строків для апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції здійснюється виключно з метою повторного розгляду та ухвалення нового рішення, відбувається порушення принципу юридичної визначеності та «право на суд» у розумінні п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Даниляк Ю. В. Оскарження в апеляційному порядку рішення суду особами, які не брали участі у справі // Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 2. С. 96–98.
2. Постанова Верховного Суду України від 24.06.2008 р. у справі №2/164–35/246. URL: <https://taxlink.ua/.../postanova-verhovnogo-sudu-ukraini-vid> (дата звернення: 15.11.2018 р.).
3. Постанова Верховного Суду України від 15.01.2008 р. у справі № 18/63–07. URL: <https://taxlink.ua/.../postanova-verhovnogo-sudu-ukraini-vid> (дата звернення: 10.11.2018 р.).
4. Рішення Конституційного Суду України від 27 січня 2010 р. № 3-рп/2010. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-10> (дата звернення: 15.11.2018 р.).
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміна «законодавство») від 9 липня 1998 року № 12-рп/98 // Офіційний вісник України від 27.08.1998. 1998. № 32. С. 59. Ст. 1209.
6. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Ашінгдейн проти Сполученого Королівства» (Ashingdane v. the United Kingdom) від 28 травня 1985 року, серія А, № 93. URL: <https://swarb.co.uk/ashingdane-v-the-united-kingdom-echr-28-may-1985/> (дата звернення: 11.11.2018 р.).
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Устименко проти України» від 29.10.2015 р. за заявою № 32053/13. URL: [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_b27](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b27) (дата звернення: 11.11.2018 р.).
8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Рябих проти Росії» від 03.12.2003 р. за заявою № 52854/99. URL: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/SO1056.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO1056.html) (дата звернення: 11.11.2018 р.).
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Марушин проти Росії» від 13.09.2016 р. за заявою № 71453/16. URL: <http://legalacts.ru/sud/apelliationnoe-opredelenie-verkhovnogo-suda-rt-ot-22122016-n-5-aru16-67/> (дата звернення: 11.11.2018 р.).
10. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Brumărescu v. Romania» від 28.10.1999 р. за заявою № 28342/95. URL: <http://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/brumaresku-protiv-rumynii-postanovlenie-bolshoj-palaty-evropejskogo-suda/> (дата звернення: 11.11.2018 р.).
11. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пономарьов проти України» від 03.04.2008 р. за заявою № 3236/03. URL: [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_434](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_434) (дата звернення: 11.11.2018 р.).
12. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Безруковы против России» від 10.05.2012 р. за заявою № 34616/02. URL: <http://european-court.ru/tag/bezrukovy-protiv-rossii/> (дата звернення: 11.11.2018 р.).
13. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Салов проти України» від 06.09.2005 р. за заявою № 65518/01. URL: [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980\\_428](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_428) (дата звернення: 11.11.2018 р.).
14. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Кравченко против Российской Федерации» від 02.04.2009 р. за заявою № 34615/02. URL: <http://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/12075540/> (дата звернення: 11.11.2018 р.).
15. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Сутяжник против России» від 23.07.2009 р. за заявою № 8269/02. URL: <http://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/sutyazhnik-protiv-rossii-postanovlenie-evropejskogo-suda/> (дата звернення: 11.11.2018 р.).

### **Shtefan O. Reasons for appealing appeals for a court decision by participants who were not participated in the case**

*The article reveals the peculiarities and problems of the appeal of court decisions of the court of first instance by persons who did not participate in the case if the court decided on their rights, freedoms, interests and / or duties through the prism of the comparative legal analysis of the practice of the European Court on human rights and the provisions of the civil procedural legislation of Ukraine.*

**Key words:** civil justice, appeals, persons who did not take part in the case, procedural terms, judicial error.